

УДК 336.71:004

JEL G21

DOI 10.32782/2786-765X/2023-3-8

Іваницький О.О.аспірант кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1513-5000>

СТАН ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

У даній статті розглянуто стан та чинники, які впливають на інноваційний розвиток банківського бізнесу. Виділено та класифіковано чинники на зовнішні (ті, що виникають із зовнішнього середовища, таких як глобалізація чи діджиталізація) та внутрішні (ті, що виникають із внутрішньобанківської діяльності та її розвитку). Зазначено успішні приклади співпраці фінтех-компаній з банківськими установами. Розглянуто чинники, що впливають на українську банківську систему. Зазначено рівні взаємодії між фінтех-компаніями та банками. Вказано переваги необанків над класичними банками. Проаналізовано рівень розвитку інновацій в українському банкінгу та його конкурентоспроможність у світі. Також розглянуто стан світової банківської системи у розрізі інновацій та зазначено тенденції розвитку українських інновацій у банківській системі.

Ключові слова: інновації, фінтех-компанії, банківський бізнес, інноваційний банківський бізнес, інноваційні фінансові технології.

Постановка проблеми. Інноваційні фінансові технології активно розвиваються в українському банківському секторі, що зумовлює необхідність у розумінні поточного стану інновацій у банківському бізнесі. Знаючи, які чинники впливають на розвиток банківської системи, можна як підібрати нові інноваційні фінансові інструменти, так і виправити недоліки та модернізувати старі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку інноваційного банківського бізнесу займаються як іноземні, так і вітчизняні вчені. До іноземних дослідників можна віднести таких авторів: Барберіс Дж., Вебер М., Дорфлейтнер Г., Інграм С., Левін Р., Леонг К., Дж. Лернер, Роуз П., Санг А., Сінкі Дж.Ф., Тейгленд Р., Туфано П., Хорнуф Л., Шмітт М., Шуефель П. та інші.

Серед українських вчених варто виділити праці Азаренкової Г., Барановського О., Владичин У., Волосович С., Леонова С., Міщенко В., Мазаракі А., Осадчого Є., Тарасюка М., Поченчук Г. та ін.

Ці науковці досліджували кризні аспекти інноваційного банківського бізнесу, чинників, які на нього впливають, а також ризики та проблеми, з якими може стикнутися банківська установа чи фінтех-компанія. А тому даними дослідженнями також займаються і міжнародні компанії, такі як Ernst & Young та Deloitte.

Незважаючи на це, є певні чинники, які необхідно враховувати в сучасних реаліях, що допоможе розвивати фінансові технології банків в умовах цифровізації та діджиталізації економіки.

Метою статті є виявлення сучасного стану інноваційного банківського бізнесу, чинників, які впливають на його розвиток, а також розроблення пропозицій щодо застосування нових потенційних напрямків розвитку інновацій у банківській сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові технології у сфері банківського бізнесу є одними із найважливіших елементів розвитку економічної системи в Україні та світі загалом. Саме завдяки інноваціям у фінансових технологіях банківський бізнес активно розвивається, покращує економічну систему, налагоджує вигідну співпрацю між світовими банківськими ринками, а також стимулює пошук нових шляхів реалізації старих банківських послуг, опираючись на сучасні реалії та проблеми. Розуміючи це, банківський бізнес намагається активно інвестувати свої кошти у розвиток фінансових технологій, що, у свою чергу, є також і спробою наздогнати фінтех-компанії, які вирвалися уперед за активністю використання інноваційних технологій.

Для початку необхідно визначити чинники, які впливають на розвиток інноваційних фінансових технологій у банківському бізнесі. На думку Осиповського А.В. та Михайлина А.В. варто виділити [3]:

1) успіх фінтех-компаній в інших секторах економіки (розширення напрямів, де є присутні банківські фінтех-компанії);

2) зростання популярності соціальних мереж (розвиток соцмереж викликав появу нових

послуг, таких як краудфандинг, P2P перекази, соціальні трейдинги та інші);

3) поширення мобільного Інтернету (підвищення можливості швидкого доступу клієнтів до необхідних для них послуг через мобільні додатки чи банківські сайти);

4) підвищення рівня очікування клієнтів до якості та доступності банківських послуг (базується на потребі клієнтів отримувати якісніші, швидші, новітніші послуги, з а також покращення доступу до цих послуг у новітньому форматі, які є зручнішими у порівнянні з традиційними фінансовими сервісами);

5) зменшення довіри до традиційного банківського бізнесу (підвищення попиту на послуги, які надаються стартапами, які менше регулюються);

6) верховенство банківського права (визначення пріоритетних прав споживачів, їхній захист та адаптація до вимог фінансового ринку);

7) підвищення вимог до зручності банківських послуг, їх якості та швидкості отримання.

На нашу думку, варто також зазначити й інші, додаткові чинники, які впливають на розвиток інновацій у світовій банківській системі, серед яких є діджиталізація банківської системи, великі епідемії (епідемія коронавірусу стимулювала банки до активного залучення інноваційних технологій) та процес глобалізації, що дав змогу легше обмінюватися інформацією і, водночас, посилювати системи захисту банківської інформації проти зловмисників чи країн-терористів. Розглянемо детальніше ці чинники.

Процес діджиталізація є потужним чинником для банківської системи, який стимулює банки розвивати свої фінансові технології. Відтак, банківська система під впливом діджиталізації починає використовувати нові платформи для взаємодії з клієнтами (банківські додатки, сайти банків), що покращує контакт з клієнтами та значно швидше задовольняє їхні потреби на противагу традиційним банкам. Задля ефективнішого впровадження діджитал-технологій у банківську діяльність, банки шукають все нові й нові ефективні фінансові технології та взаємодіють з фінтех-компаніями. Це, у свою чергу, призводить до конкуренції між банками і, як результат, стимулює їхній розвиток.

Стосовно великих епідемій, то цей чинник «найкраще» себе проявив під час коронавірусної пандемії. Спалахи епідемій, особливо таких великих, як COVID-19, спричиняють карантинні обмеження. Під час карантину прямий контакт клієнтів з банками дуже сильно обмежується заради уникнення поширення хвороби. Як наслідок, більшість взаємодії з клієнтами проходили віддалено, що стимулювало використання ними інтернет-банкінгу та інших

віддалених фінансових технологій. За своєю суттю, це також стимулювало і покращення якості послуг, які надавалися інтернет-банкінгом, що також і залучало нових клієнтів, яким необхідні були віддалені банківські послуги.

Ще одним чинником є глобалізаційні процеси. Завдяки глобалізації банківські системи у світі починають активно взаємодіяти та обмінюватися інформацією, переймати досвід один одного і вивчати нові фінансові технології, співпрацюючи з фінтех-компаніями. У свою чергу, ця взаємодія прискорює інноваційні процеси, так як обмін знаннями допомагає виявити недоліки, зменшити їхній вплив на послугу, а також знайти нові напрями удосконалення для фінансових послуг. Проте цей чинник може мати і негативний вплив. Відтак, глобалізаційні системи можуть відкрити слабкі місця банківських систем, чим можуть скористатися зловмисники.

Зауважимо, що дані чинники впливають на банківську систему зовні і не пов'язані з банківськими процесами напряму, в той час як внутрішні чинники впливають з розвитку банківської сфери та її діяльності загалом.

Якщо розглядати світову статистику, то завдяки цим чинникам ми отримаємо, що понад 89% споживачів у світі як мінімум знають про існування мобільних платіжних систем, а 82% обізнані про P2P-платежі та небанківські грошові перекази. Варто додати, що найчастіше клієнти користуються саме грошовими переказами та платежами. Частка користувачів, які використовують хоча б один сервіс з цієї категорії становить 75%, що є доволі високим значенням. У свою чергу, найактивніше розвиваються цифрові й однорангові платежі, однорангове кредитування, краудфандинг і краундінвестинг, ризик-менеджмент, аналіз BigData і прогнозне моделювання, технології безпеки [7].

Зауважимо, що самі банки активно співпрацюють з фінтех-компаніями. Відтак, дослідження компанії «Mastercard» показали, що кожен дев'ятий банк та кожна восьма фінтех-компанія планують співпрацювати у майбутньому, 58% банків розглядають способи впровадження інноваційних фінансових технологій, а 71% банків мають намір купувати вже готові фінтех-інновації [1].

Прикладами успішної співпраці між банківськими установами та фінтех-компаніями є [2]:

- запровадження фінансово-інноваційної програми ING Fintech Village та створення інвестиційного фонду для розвитку стартапів у розмірі 300 млн євро від банку ING;

- The Village by CA – інвестиційний фонд для стартапів розміром понад 100 млн євро від банку Credit Agricole;

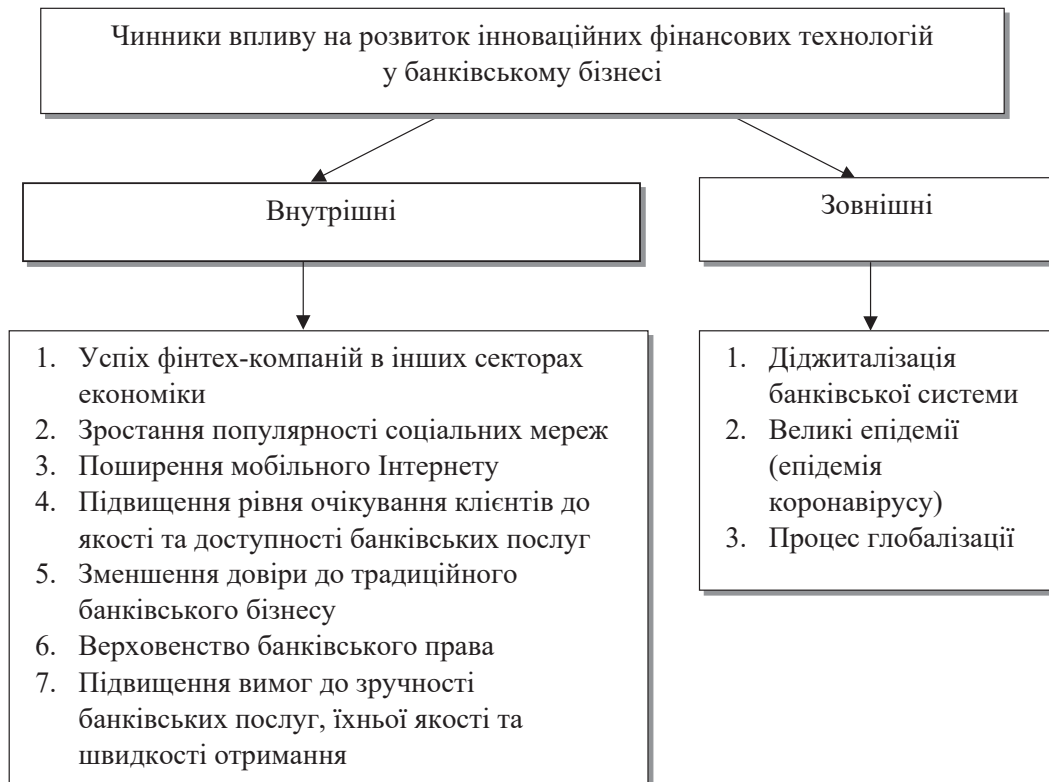

Рис. 1. Чинники впливу на розвиток інноваційних фінансових технологій у банківському бізнесі

Джерело: [3]

– власний бізнес інкубатор, акселератор Fintech Boost of L’Atelier та інвестиційний хаб We Are Innovation від BNP Paribas;

– програми для бізнес-стартапів Elevator Lab partnership program;

– Elevator Lab Challenge та Elevator Lab Bootcamp від групи Raiffeisen;

– Citi FinTech Open Innovation Challenge, Global API Developer Hub, Innovation Lab від Citi bank.

Якщо проаналізувати отримані результати, то ми бачимо, що банківські установи прискорили темпи «нарошення» інноваційних фінансових технологій. Прикладом цього є перехід найбільших світових банків до «Відкритого X банкінгу» (Open X). Для розуміння цього, варто розтлумачити, що «відкритий X банкінг» (Open X) – це система, яка дозволяє створювати фінтех-продукти, нові сервіси для клієнтів через технологію відкритих API та надає можливість фінтех-компаніям співпрацювати з банками у різних напрямках [8]. Важливим показником у процесі його запровадження є визначення темпів його адаптації за допомогою EY Open Banking Opportunity Index, очолюють цей рейтинг Великобританія та Китай. Великобританія є глобальним фінтех-хабом та лідером у розробленні стандартів

у сфері регулювання фінтеху. Систему Open API успішно імплементували дев’ять найбільших банків, серед яких Royal Bank of Scotland, Santander, Barclays, HSBC та Lloyds [6]. Потенційно, ця технологія сприятиме розвитку інтегрованого ринку зі спеціалізованими ролями для кожного учасника, організації можливості безперервного обміну даними та послугами, покращенню якості послуг, задоволенню потреб клієнтів, зменшенню шахрайства та підвищенню масштабованості.

Розглянувши чинники та стан інновацій у світовому банківському бізнесі, варто розглянути також і українську банківську систему, адже, на відміну від світових, її стан дещо відрізняється. Розгляд українського інноваційного банківського бізнесу потребує врахування особливих чинників, які склалися у нашій державі.

Головним і найвагомим чинником є війна з рф. Через вторгнення військ рф у 2014 та 2022 роках, банки повинні були враховувати знищення своїх відділень та скорочення кількості персоналу. Банківські установи втратили свої прибутки, а витрати зросли. Проте є й інша сторона: банківський сектор України посилив розвиток своїх інноваційних фінансових технологій. Відтак, заради збереження життя своїх клієнтів і певну відповідальність за них,

українські банки почали активніше співпрацювати з фінтех-компаніями або самі почали розробляти віддалені банківські продукти. Тобто, війна з РФ як стимулює банки використовувати фінтех-інновації, так і зменшує можливості до їх введення у банківську діяльність.

Також є і чинники, які можуть стримувати розвиток інновацій у банківській діяльності. До них можна віднести низьку частку фінансово-грамотного населення, невелика кількість експертів для забезпечення постійної роботи фінтех-інновацій, слабе інтернет-покриття у деяких регіонах (у тому числі через військові дії), низька інвестиційна привабливість для зовнішніх інвесторів та вплив капіталу через пандемію, а після і війну, а також відсутність потужної фінтех-системи, яка б стимулювала банки до активної співпраці з фінтех-компаніями (хоча Україна швидкими темпами нівелює цей чинник).

Як приклад розвитку інноваційних фінансових технологій в Україні є наявність необанків. Хоч і перший небанк (Монобанк) з'явився у 2017 році, проте їхня кількість стає все більшою. До списку додалися: «Sportbank», «O.bank», «Neobank», «Izibank», «Власний рахунок». Перевагою для створення небанків для класичних банків є:

- істотно високі ставки за депозитами. Оптимізуючи витрати на відділення і найм співробітників, вони пропонують більш вигідні процентні ставки. Це, у свою чергу, допомагає банкам залучати кошти і реалізовувати свою діяльність;

- низькі тарифи на обслуговування. Не стягуючи комісійну плату за послуги, банки приваблюють нових клієнтів до небанків і, завдяки партнерству, можуть залучити їх і до традиційного банку.

Як наслідок, у небанків є доволі багато клієнтів. Так, у Монобанку є 6,7 млн клієнтів, у Спортбанку – 487 тис. клієнтів, у О.банку – 120 тис. клієнтів (при цьому, найбільша частка належить саме Монобанку, так як він найвідоміший серед них). Це вкотре підтверджує зацікавленість клієнтів у зручних для них інноваційних послуг.

Зауважимо, що й український банкінг, і світовий банкінг змінюється, удосконалюється та

розвивається, нові фінансові технології змінюють введення бізнесу та управління грошима. Зараз епоха діджиталізації, тож не дивно, що традиційні банки стають частково цифровими.

На даний час, Україна посідає доволі високі позиції у світі за такими індексами як Глобальний індекс кібербезпеки (за 2021 рік Україна посіла 24 місце, піднявшись за два роки з 54 місця) та Світової цифрової конкурентоспроможності (54 місце у 2021 році, коли у 2017 році посідала 60 місце) [4; 5].

Додамо, що вплив фінтех-інновацій на банківський бізнес яскраво себе демонструє у трансформації існуючих банківських послуг, а також утворенням нових. Ці нові та видозмінені послуги, як бачимо, призводять до великих змін у банківській справі, у тому числі до змін у способах побудови, управління та роботи бізнес-моделей у фінансовому секторі. Як юридичні, так і фізичні особи отримують переваги від розвитку інноваційних фінансових технологій, що, у свою чергу, підтверджує вибір банків до використання фінтех-інновацій.

Маючи вище наведені дані, можна ствердити, що є декілька рівнів взаємодії між банками та фінтех-компаніями. Самі рівні взаємодії показані на рисунку 2.

На даний момент співіснують три моделі – це традиційний, цифровий та відкритий, проте найжиттєздатнішими є саме цифровий та відкритий банкінг. Якщо проаналізувати дані, то ми побачимо, що клієнтам банків є важливими саме послуги, їхня доступність у будь-якій точці світу та їхня різноманітність. Наявність відділень є все менш необхідною для них.

Висновки. Провівши аналіз наявних даних, ми помітили такі чинники, які впливають на інноваційний банківський бізнес: успіх фінтех-компаніями в інших секторах економіки; зростання популярності соціальних мереж; поширення мобільного Інтернету; підвищення рівня очікування клієнтів до якості та доступності банківських послуг; зменшення довіри до традиційного банківського бізнесу; верховенство

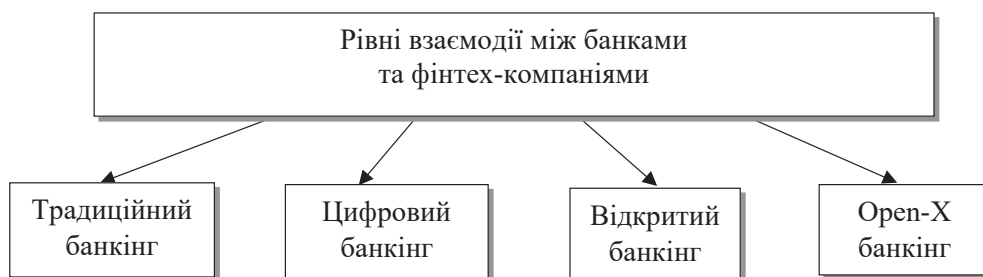

Рис. 2. Рівні взаємодії між банками та фінтех-компаніями

Джерело: створено автором на основі джерела [6; 8]

банківського права; підвищення вимог до зручності банківських послуг, їхньої якості та швидкості отримання; діджиталізація банківської системи; великі епідемії; глобалізаційні процеси. Також ми врахували і чинники, які напряду впливають і на банківські інноваційні фінансові технології в Україні, а саме: війна з РФ, низька частка фінансово-грамотного населення; невелика кількість експертів для забезпечення постійної роботи фінтех-інновацій; слабка інтернет-покриття у деяких регіонах; низька інвестиційна привабливість для зовнішніх інвесторів та відплив капіталу; відсутність потужної фінтех-системи, яка б стимулювала банки до активної співпраці з фінтех-компаніями.

Також можна з впевненістю стверджувати, що Україна намагається активно розвивати

свої інновації у банківській сфері, вітчизняні банки створюють необанки, які задовольняють потреби вимогливих клієнтів, а також співпрацюють з фінтех-компаніями. Хоч і Україна програє високорозвиненим країнам, а також має війну, через що вся економічна діяльність стала складнішою, вона все ще іде впевненим кроком і має доволі хороші показники, такі як індекси Глобальної кібербезпеки та Світової цифрової конкурентоспроможності. Самі ж фінтех-інновації у світі також розвиваються, що відкриває нові шляхи для задоволення потреб клієнтів. Отже, фінтех-компанії, співпрацюючи з банками, можуть створювати як нові продукти, так і нові види взаємодії, що неодмінно відкриває нові можливості як для клієнтів, так і для самих банківських установ.

Бібліографічний список

1. Банки та фінтех-компанії: сила – в єдності 2020. URL: <https://finpuls.com/upload/docs/news/banking/reviews/Банки%20та%20фінтех-компанії.pdf> (дата звернення: 15.05.2023).
2. Каталог фінтех-компаній України 2020. 2020. URL: <https://fintechua.org/market-map> (дата звернення: 15.05.2023).
3. Осиповський А.В., Михайлин А.В. Розвиток фінансових технологій в сфері банківських послуг: основні напрямки. *Молодий вчений*. 2017. № 26 (160). С. 124–127. (дата звернення: 15.05.2023).
4. Україна на 24 місці в рейтингу з кібербезпеки. URL: <https://ain.ua/2022/06/16/ukrayina-na-24-misczi-v-rejtyngu-z-kiberbezpeky/> (дата звернення: 15.05.2023);
5. Україна посіла 54 місце у Світовому рейтингу конкурентоспроможності. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3291328-ukraina-posila-54-misce-u-svitovomu-rejtingu-konkurentospromoznosti.html> (дата звернення: 15.05.2023).
6. FS industry ready to shift from Open Banking to «Open X». URL: <https://www.finextra.com/newsarticle/33935/fs-industry-ready-to-shift-from-open-banking-to-open-x> (дата звернення: 15.05.2023).
7. Global FinTech Adoption Index 2019. URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/banking-and-capital-markets/ey-global-fintech-adoption-index.pdf (дата звернення: 15.05.2023).
8. Open Banking could be worth £18bn a year to UK consumers and SMEs. URL: <https://www.finextra.com/newsarticle/34029/open-banking-could-be-worth-18bn-a-year-to-uk-consumers-and-smes-report> (дата звернення: 15.05.2023).

References

1. Banks and fintech companies: strength in unity 2020. Available at: <http://finpuls.com/upload/docs/news/banking/reviews/Банки%20та%20фінтех-компанії.pdf> (accessed May 15, 2023).
2. Catalog of fintech companies of Ukraine 2020 (2020). Available at: <https://fintechua.org/market-map> (accessed May 15, 2023).
3. Osipovskaya A. V., Mikhailin A. V. (2017) Development of financial technologies in the sphere of banking services: main directions. *Young scientist*, no. 26, pp. 124–127. (accessed May 15, 2023).
4. Ukraine is in 24th place in the cyber security rating. Available at: <https://ain.ua/2022/06/16/ukrayina-na-24-misczi-v-rejtyngu-z-kiberbezpeky/> (accessed May 15, 2023).
5. In 2021, Ukraine took 54th place in the World Competitiveness Rankings. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3291328-ukraina-posila-54-misce-u-svitovomu-rejtingu-konkurentospromoznosti.html> (accessed May 15, 2023).
6. FS industry ready to shift from Open Banking to "Open X". Available at: <https://www.finextra.com/newsarticle/33935/fs-industry-ready-to-shift-from-open-banking-to-open-x> (accessed May 15, 2023).
7. Global FinTech Adoption Index 2019. Available at: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/banking-and-capital-markets/ey-global-fintech-adoption-index.pdf (accessed May 15, 2023).
8. Open Banking could be worth £18bn a year to UK consumers and SMEs. Available at: <https://www.finextra.com/newsarticle/34029/open-banking-could-be-worth-18bn-a-year-to-uk-consumers-and-smes-report> (accessed May 15, 2023).

Стаття надійшла до редакції 06.11.2023

Oleh IvanytskyiPostgraduate Student of the Department
of Banking and Insurance Business,
The Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1513-5000>

STATE AND FACTORS OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE BANKING BUSINESS

The purpose of this article is to identify the current state of innovative banking business, the factors that influence its development, as well as to develop proposals for the application of new potential directions for the development of innovations in the banking sector. The observational **method** was used to collect available data and indicators. The comparison method was used to analyze various data and identify patterns. Analysis and synthesis was used to identify patterns in statistical data and actions of fintech companies and banks. The method of induction and deduction was used to analyze the obtained data. **Result.** This article examines the state and factors affecting the innovative development of the banking business. The factors are identified and classified into external (those arising from the external environment, such as globalization or digitalization) and internal (those arising from intra-bank activity and its development). Successful examples of cooperation between fintech companies and banking institutions are indicated. Factors affecting the Ukrainian banking system are considered. The levels of interaction between fintech companies and banks are indicated. The advantages of neobanks over classic banks are indicated. The level of development of innovations in Ukrainian banking and its competitiveness in the world are analyzed. The state of the world banking system in terms of innovations was also considered, and trends in the development of Ukrainian innovations in the banking system were indicated. The article proposes a new way of classifying factors influencing innovation activity in the banking sector, namely the division into external and internal factors. The article also examines the state of Ukrainian innovative banking development and suggests the development of neobanks and open banking. The **practical significance** of this article lies in the deepening of knowledge about the state and factors influencing the development of innovations in the banking sector. Also, this article suggests a direction for the development of cooperation between fintech companies and banks, which will stimulate their interaction and innovative processes in Ukraine.

Keywords: innovations, fintech companies, banking business, innovative banking business, innovative financial technologies.